

Таким чином, змістово-технологічне забезпечення підготовки майбутніх соціальних педагогів з формування толерантного ставлення до дітей з особливостями психофізичного розвитку здійснюється шляхом комплексного поєднання теоретичної (курси «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти», «Основи інклюзивної освіти»), практичної підготовки (навчальна соціально-педагогічна практика в загальноосвітніх навчальних закладах) та різних форм позааудиторної роботи зі студентами (тематичні зустрічі, тематичні тижні, кінофестивалі).

ДЖЕРЕЛА

1. Вайнола Р. Х. Методика викладання соціально-педагогічних дисциплін : навч. посіб. / Р. Х. Вайнола, С. О. Сисоєва. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. — 152 с.
2. Грива О. А. Соціально-педагогічні основи формування толерантності у дітей та молоді в умовах полікультурного середовища : моногр. / О. А. Грива. — К. : ПАРАПАН, 2005. — 228 с.
3. Гусев А. И. К проблеме измерения толерантности к неопределенности / А. И. Гусев // Практична психологія та соціальна робота. — 2007. — № 1. — С. 21—28.
4. Міжнародний День толерантності в Україні: 16 листопада проголошено ЮНЕСКО Міжнародним Днем толерантності // Педагогіка толерантності. — 2006. — № 1. — С. 16—25.

В статье охарактеризованы содержание, формы и методы подготовки будущих социальных педагогов, способствующие формированию толерантного отношения к детям с особенностями психофизического развития.

Ключевые слова: социальный педагог, толерантное отношение, дети с особенностями психофизического развития.

The article described the contents, forms and methods of preparation future social teachers who promote tolerance to children with special needs.

Key words: social pedagogue, tolerance, children with special needs.

Процька С. М.,
викладач кафедри теорії та історії педагогіки
Київського університету імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ЯК СКЛАДНИКА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТА У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ «ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА»

У статті подано сучасне тлумачення поняття «толєрантність» як складника професійної компетентності студента, розглянуто практичні аспекти формування толєрантності у студентів при вивченні дисципліни «Загальна педагогіка».

Ключові слова: толєрантність, інтолєрантність, компетентність, компетентний, професійна компетентність.

У Законі України «Про освіту» (2022 р.), Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті (2001 р.) вказується на необхідність підвищення професійного та загальнокультурного рівня випускників [1; 2]. Життєво важливим і актуальним сьогодні є створення системи неперервного навчання і виховання для досягнення високого освітнього рівня, забезпечення можливості духовного збагачення особистості, формування інтелектуального потенціалу нації.

Сьогодення вимагає від національної вищої школи застосування кращих її традицій і здобутків, надбань психолого-педагогічної науки, кардинального перегляду підходів щодо організації навчально-виховного процесу, змісту фахової підготовки та виховання студентської молоді, розробки і впровадження перспективних, інноваційних технологій навчання та виховання, що сприятимуть формуванню толєрантності сучасного фахівця. Найбільш помітно проблема толєрантності виявляється у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі, коли формується, розвивається й актуалізується система особистісних сенсів.

Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців інтенсивно розробляється у наукових дослідженнях останнього десятиліття. Питання формування професійної педагогічної компетентності майбутніх фахівців досліджували у своїх працях українські педагоги (В. Андрущенко, В. Баркасі, Н. Бібік, Л. Бірюк, Л. Ващенко, К. Віаніс-Трофименко, С. Гончаренко, І. Зязюн, Л. Карпова, В. Калініна, В. Кремень, Н. В. Лалак, Г. Лісовенко, Г. Мельниченко, О. Овчарук, В. Огнев'юк, О. Пометун, А. Шишко та ін.). Вивчено

стан впровадження неперервної освіти у сучасних умовах на території України (З. Декунова, А. Лавська, Б. Ананьєв та ін.); здійснено аналіз історичного досвіду підготовки студентів класичного університету у системі вищої освіти (Н. Дем'яненко, О. Сухомлинська, О. Микитюк та ін.); розроблено теоретико-методичні основи підготовки студентів класичного університету (А. Бойко, В. Бобрицька, О. Дубасенюк, О. Пехота, Н. Ничкало, Л. Хомич та ін.).

Проблема формування толерантності у студентів класичного університету залишається достатньо актуальною. На сторінках наукових видань, у працях багатьох зарубіжних фахівців (С. Мендус, Б. Єлмонд, М. Дамит та ін.) досліджуються методики формування толерантності молодого покоління, аналізуються форми навчальної роботи, доцільність використання засобів і прийомів для розвитку толерантності у студентів. Водночас у вітчизняній педагогіці (Є. Бистрицький, І. Жадан, Ю. Іщенко, Е. Киричевська, О. Матієнко, Т. Татаренко, О. Тягло, Н. Шовкопляс) бракує наукових праць, у яких обґрунтовувалися б організаційні методичні основи формування толерантності у студентів у контексті нової освітньої парадигми.

Мета статті — визначити й обґрунтувати теоретичні основи формування толерантності як складника професійної компетентності студента під час вивчення курсу «Загальна педагогіка».

Для досягнення мети визначено такі **завдання**: розкрити сучасні характеристики поняття «толерантність» як складника професійної компетентності студента; розглянути практичні аспекти формування толерантності як складника професійної компетентності студента під час вивчення курсу «Загальна педагогіка».

Толерантність (від *латин.* *tolerantia* — терпіння) у загальному значенні — здатність приймати щось, не схвалюючи це. На індивідуальному рівні — це здатність сприймати без агресії думки, які відрізняються від власних, а також особливості поведінки та способу життя інших. Терпимість до чужого способу життя, поведінки, звичаїв, почуттів, ідей, вірувань є умовою стабільності та єдності суспільств, особливо тих, які не є гомогенними ні у релігійному, ні в етнічному, ні в інших соціальних вимірах.

Термін виник як формула терпимості щодо релігійних меншин та сект унаслідок протестантської Реформації. В історичному плані він походить від підтримки практики, яка забороняє релігійну дискримінацію, до якої пізніше додалася заборона на етнічну дискримінацію [3]. Тепер цей термін використовується для позначення широкого кола терпимого ставлення до способу життя та існування соціальних груп, політичних партій або ідей, які дехто вважає неприйнятними. Серед інших найчастіше йдеться про релігійну, національну, расову, політичну толерантність, толерантність до конкретної статі (чоловічої або жіночої), до сексуальних меншин, до опонентів, інвалідів, психічно хворих та ін. Зазвичай принцип толерантності не визнають релігійні фундаменталісти, расисти, сексуальні шовіністи, радикальні націоналісти, ксенофоби, етноцентристи. Тоталітарні та авторитарні суспільства також великою мірою нетолерантні до тих чи інших соціальних груп або поглядів.

Таким чином, виникає необхідність у формуванні в підростаючого покоління здатності бути толерантними, у становленні в нього життєвої компетентності, яка допомагає зорієнтуватися в складному, різноманітному, суперечливому світі. Психологічне та соціальне завдання трансформуються у педагогічне, що має багатозначний сенс — виховання толерантної свідомості. По суті, це світоглядна проблема, яка має ознаки глобалізації в сучасних умовах розбудови соціально-економічних відносин у державі.

З одного боку, толерантність є психологічною характеристикою індивіда, того, як він сприймає й усвідомлює світ. Проте, терпимість як притаманна індивідові умовна риса не може виявитися до тих пір, поки він не вступить у взаємодію з іншими людьми, групами, інститутами, з усім тим, що є значущим для нього або набуває такої значущості під час взаємодії. З іншого боку, згідно з деякими концепціями та теоріями, індивідові притаманна протилежна толерантності психологічна інтенція — інтолерантність.

Особливо продуктивною в цьому напрямку є теорія ідентичності, згідно з якою в людському бутті завжди існує дихотомія «ми — вони», завдяки якій людина конструює власне бачення реальності, визначає значущість і цінність чинників навколишнього світу. Але ця дихотомія продукує потенцію інтолерантності в людині з того самого часу, як вона починає пізнавати світ, структурувати його в своїй свідомості. І далі, у процесі самопізнання та розвитку свого «Я» людина змушена робити постійний вибір між толерантністю й інтолерантністю, закладений в її ставлення до світу механізмами самозахисту [6].

Особливості суспільного життя висувають жорсткі вимоги до особистісних та професійних якостей майбутніх спеціалістів. Вступ до світового освітнього простору зобов'язує кожного викладача вищого навчального закладу до усвідомлення великої відповідальності за виховання майбутніх фахівців, їх конкурентоспроможність і професійну компетентність. Проте система підготовки спеціалістів має бути спрямована не лише на оволодіння ними певними теоретичними знаннями, спеціальними вміннями, навичками та техніками, але й переважно на вироблення у майбутніх фахівців особистісних характеристик: системи цінностей, психологічної культури, самосвідомості, соціально-перцептивного інтелекту тощо. Отже, разом із світоглядною і професійною підготовкою майбутніх фахівців особливого значення набуває особистісна підготовка студентської молоді, метою якої є формування як професійно значущих якостей особистості, так і її гуманістичної спрямованості, психологічної культури, здатності до професійної ідентифікації. Фахівець, який має духовно-ціннісну мотивацію, здатен адекватно оцінювати ділових партнерів, їхній професіоналізм та порядність.

У вітчизняній педагогічній літературі вживаються і поняття «компетенція» («компетенції», «групи компетенцій»), і поняття «компетентність» («групи компетентностей»). Тлумачний словник подає вельми схожі трактування цих понять [4].

Компетенція — 1) добра обізнаність із чим-небудь; 2) коло повноважень якої-небудь організації, установи чи особи.

Компетентність — властивість від компетентний.

Компетентний — 1) який має достатні знання в якій-небудь галузі, який з чим-небудь добре обізнаний, тямущий; який ґрунтується на знанні, кваліфікований; 2) який має певні повноваження, повноправний, повновладний.

Основу компетентності фахівця, на думку сучасних науковців О. О. Бодальова, В. І. Жукова, Л. Г. Лаптева, В. О. Сластьоніна та ін., складають: компетентність діяльності, спілкування і саморозвитку. Професійна компетентність — це професійна підготовка і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків діяльності, міра й основний критерій його відповідності вимогам професійної діяльності.

Професійна компетентність особистості є складним системним утворенням, основними елементами якої є: підсистема професійних знань як логічна системна інформація про навколишній і внутрішній світ людини, зафіксована в її свідомості; підсистема професійних умінь як психічних утворень, що полягають у засвоєнні людиною способів і технік професійної діяльності; підсистема професійних навичок — дії, сформовані у процесі повторення певних операцій і доведені до автоматизму; підсистема професійних позицій як сукупності сформованих установок і орієнтацій, відношення та оцінок внутрішнього і навколишнього досвіду, реальності і перспектив, а також домагань, які визначають характер професійної діяльності і поведінки фахівця; підсистема індивідуально-психологічних особливостей фахівця — поєднання різних структурно-функціональних компонентів психіки, які визначають індивідуальність, стиль професійної діяльності, поведінки і виявляються у професійних якостях особистості; підсистема акмеологічних інваріант — внутрішніх збудників, які зумовлюють потребу фахівця в постійному саморозвитку, творчості та самовдосконаленні [5].

Відповідно до вищесказаного толерантність — це невід'ємна частина професійної компетентності майбутнього фахівця. Саме тому, на нашу думку, формування толерантності у молодого покоління є важливим компонентом семінарських занять курсу «Загальна педагогіка».

Наприклад, розглядаючи тему «Загальна характеристика педагогічної діяльності», ми обговорюємо такі питання: професійна значущість професії вчителя; педагогічні функції вчителя; педагогічна діяльність та професіограма вчителя. І під час дискусій приходимо до висновку про те, що толерантність — це та складова професійної компетентності майбутнього вчителя, яка забезпечує йому комунікативні, рефлексивні, мобілізаційні, інтелектуальні та прогностичні вміння, що є найнеобхіднішими для вчителя-професіонала, «вчителя — знавця своєї справи».

Тому формування у студента толерантності як складника його професійної компетентності має стати незмінним компонентом кожного семінарського заняття і відповідно курсу «Загальна педагогіка». Це дасть можливість для подальших досліджень з методології і стратегії відбору змісту, методів і організаційних форм навчання й виховання.

ДЖЕРЕЛА

1. Закон України «Про освіту» // Освіта. — 1996. — 21 серпня.
2. Національна доктрина розвитку освіти [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [//www.mon.gov.ua/](http://www.mon.gov.ua/).
3. Великий психологічний словник. — М., 2000. — С. 363.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови. — К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. — С. 445.
5. Психологія і педагогіка : учеб. пособ. / под ред. А. А. Бодалева, В. И. Жукова, Л. Г. Лаптева, В. А. Сластенина. — М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2002. — С. 334—335.
6. Романчук О. М. Толерантні та особистісно-сміслові детермінанти професійної підготовки соціальних працівників / О. М. Романчук // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. наук. пр. Ін-ту соціальної та політичної психології АПН України. — К. : ІСтаПП АПН України, 2008. — № 20 (23). — С. 159—170.

В статье дано современное толкование понятия «толерантность» как части профессиональной компетентности студента, рассмотрены практические аспекты формирования толерантности у студентов в процессе изучения курса «Общая педагогика».

Ключевые слова: толерантность, интолерантность, компетентность, компетентный, профессиональная компетентность.

In the article are modern interpretation of concept to "tolerance" as parts of professional competence of student, the practical aspects of forming of tolerance are considered for students at studies of course "General pedagogics".

Key words: tolerance, intolerance, competence, competent, professional competence.